గాలిదుమారం

వెంపటి నాగభూషణంగారు

౧

వేసంకాలంలో జరిగే విచిత్రాల్లో అదొకటి. ఛప్పున వున్నట్టే వుండి గాలిదుమారం లేచి, ఆకాశమంతా మబ్బులతో అల్లుకొచ్చి కుంభవర్షం కురుస్తుంది. కురిసినంత సేపైనా పట్టకుండా వెలిసిపోయి తెరిపి యిస్తుంది. దీనికి కారణ మేమిటంటే ఎవ్వరూ చెప్పలేరు. ప్రపంచంలో జరిగే కొన్నింటి విషయం అంతే.

*　　*　　*　　*　　*

యం. ఏ. పరీక్ష లైపోయినతర్వాత శెలవులకు మా నాయనగారి దగ్గరకు బయల్దేరాను, కాశీనుంచి. అంతకు నెలకుపూర్వమే మా నాయనగార్ని నెల్లూరునుండి గుంటూరు బదిలీచేశారు. తటస్థపడకపోవడంచేత నేనిదివర కెప్పుడూ ఆవూరు చూడలేదు. అసలు ఆవూరు అంటే నా కనేకం విపరీతాభిప్రాయా లుండేవి. కానీగూడా లేని కవులుంటారనీ, వద్దన్నా వెంటబడి తాము వ్రాసినవి చదివి వినిపించే వ్రాతగాళ్లుంటారనీ, పత్రికలు పుట్టీపుట్టకముందే గిట్టిపోతాయనీ, కాఫీహోటళ్లలో Milk Tea యేనా చెయ్యడం చేతగాదనీ, అత్తవారింటికి వచ్చిన అల్లుళ్లు కడుపునిండా అన్నము, కాలినిండా బట్టా లేకుండా అవస్థపడాలిసివుంటుదనీ, ఎక్కడెక్కడ దివాలాతీసినవాళ్లూ ఆవూరును శరణుజొచ్చుతారనీ, వారితోపాటు అనేకవృద్ధనారీపతివ్రతలు అక్కడే నివాస మేర్పరచు కొంటారనీ, మునిసిపలు కౌన్సిలుమెంబర్లంతటి వాళ్లుకూడా బడిపిల్లలల్లే కొట్టుకొంటారనీ, కోఆపరేటివు బ్యాంకుల్లో డబ్బు అమాంతం గల్లంతు అవుతూంటం రనీ, అవసరమొస్తే అన్నింటిలోనూ స్త్రీలు ముందంజ వేస్తారనీ—మొదలైన వెన్నో కబుర్లు విన్నా, ఇదివరలో. అందుచేత గుంటూరుఅంటే ఆదుర్దా.

రాత్రి కలకత్తామెయిలు దిగి వెయిటింగురూములోకి జేరుకున్నా. తెల్లవారి ఏడుగంటలరైలులో గుంటూరు పోవచ్చునని అభిప్రాయం. ఇంతలో, ప్రస్తుతం బెజవాడలో కాపురంజేస్తూ, వచ్చేపోయే స్నేహితులకు ప్లాటుఫారంమీద ఉపారిచ్చే పాతమిత్రుడు, మేటూరు కనపడ్డాడు. మేటూరు ఇంటిపేరైనా దానికే అతను ప్రాముఖ్యము ఇవ్వబట్టి అందరూ అట్లనే పిల్చేవారు అతన్ని. ఆతను అంటీసాఅయి రాత్రి ఒంటిగంటదాకా ఆత్మకథతోనే గడిపాడు. తరువాత ఇద్దరం నిద్రపోదామని ప్రయత్నించాం. కాని, సన్నాయివాయింపుమోస్తరొకరు, బాకాఊదుడల్లే మరొకరు, మద్దెలవాద్యమల్లే ఇంకొకరు–ఈవిధంగా ఎవరిష్టమొచ్చినట్లు వారు, వెయిటింగురూములో గుర్రుకొట్టడం ప్రారంభించారు. పీపుల్సుపార్కులోకన్నా విచిత్ర శబ్దాలు వినబడుతున్నా అట్లాగే కలతనిద్దరబోయి అయిదింటికి లేచాం. ఇంతట్లో మేటూరు "Brother, nowadays స్పెన్సరు ఎంత బాగుంటోంది అనుకున్నావు" అని బలవంతాన అందులోకి లాక్కుపోయి ఛోటాహాజ్రీ ఆర్డరిచ్చి, 'Boy బెస్టుసిగరెట్స్‌గూడ' అని కేక వేశాడు. బట్లరింకా రావడం లేదేమని చూస్తూండగా ఒకావిడెవరో స్లిప్పర్సు చప్పుడుచేసుకుంటూ ప్రవేశించి మే మున్న బల్లదగ్గరకే

"...మా ఇద్దరికీ పరిచయం జేశాడు."

వచ్చింది. ఆవిడ్ని చూస్తూనే మేటూరు లేచి దణ్ణంపెట్టి "Hallo, ఎక్కణ్ణుంచి రాక? కూర్చోండి. my friend శివరావు—మిస్ కావేరి రావు—"అని మాఇద్దరికీ పరిచయం జేశాడు. నేనూ మర్యాదలక్షణంగా సహంలేచి 'కూర్చోండి' అన్నా. ఆవిడెకుకూడా ఛోటాహాజ్రీ ఆర్డరివ్వడానికి లోపలి కెళ్లాడు, మేటూరు.

నేను సహజంగా దుర్బలహృదయుణ్ణి. అంటే అంతగా చొరవగల మనిషిని గానని తాత్పర్యం. అందులో ఆడవాళ్లని చూస్తే అపరిమితభయం. వాళ్లు చాలా సున్నితమైనవాళ్లనీ, ఏమని ఏంచేస్తే ఏం తంటా వస్తుందో అని నాకు మొదటనుంచీ అదోక దురభిప్రాయం. అందుచేత ఈసందర్భంలో ఏమి చెయ్యాలో తోచక అటూ యిటూ చూస్తున్నాను. ఇంతలో ఆవిడె "అదేమి పుస్తకమండీ?" అంటూ చెయ్యి చాచింది. "Safety pins అనే ఇంగ్లీషువ్యాసాల పుస్తకం. క్రొత్తగా వచ్చింది. నిన్న కలకత్తాస్టేషను Book stall లో కొన్నాను." అని బల్లమీద పెట్టాను. ఆవిడె దాన్ని తీసి పేజీలు తిరగవేస్తూ - "మీరేనా అండి, బి. శివరావుగారు అంటే" అన్నది. ఆవిడెయొక్క అనునిక ప్రపంచజ్ఞానానికి ఆశ్చర్యబోతూ, "కాదండీ, నేను అంతవాణ్ణి కాదు. ఆయన నాకన్న అందగాడు; అదృష్టవంతుడు. బెసంటమ్మకనుసన్నల్లో మెలిగి ఆయన తారాచువ్వల్లే పైకి వచ్చాడు." అన్నాను కులాసాగా. "అదేమండీ, చాలా ఉపోద్ఘాతం చెప్పారు. ఎవరి అదృష్టం వారిది. ఒకవేళ మీరే ఆయనేమో అనుకున్నాను. అయితే మీరు ఎక్కడికి వెళ్తున్నారు?" అన్నది.

"గుంటూరికి. మానాన్నగారు అక్కడికి సబ్ జడ్జీగా ట్రాన్సఫరు అయినారు" అన్నాను.

"అట్లనా. నాకూ గుంటూరులో పని వున్నది. బహుశః అయిదారురోజుల్లో వచ్చినప్పుడు కలుసుకుంటాను" అని పుస్తకం తిరగవెయ్యడం పూర్తిజేసి బల్లమీద పెట్టింది. ఇంతలో మేటూరు—చోపుదారుఅనే, మిత్రులిచ్చిన బిరుదాన్ని సార్థకంజేస్తూ—జట్లరుతోగూడా వచ్చాడు. ముగ్గురం కర్తవ్యానికి పూనుకొన్నాం.

"శివరావు కవి అండీ. ఇంగ్లీషులో చాలా Books అచ్చువేశాడు. మొన్ననే Benaresలో M. A. కు Appear అయి వస్తున్నాడు "అన్నాడు మేటూరు మెహర్బానీగా.

"అట్లనా, I see.—దగ్గర మీ Books ఏమన్నా వున్నాయండీ?" అని అడిగింది, ఆవిడె.

"లేవండీ" అన్నాను ముభావంగా.

"అయితే మీరు Insure చేశారాండీ?" అన్నది.

"అవును మరచిపోయినా, శివరావు, మిస్ కావేరి ప్రస్తుతం Insurance Agent గా పనిజేస్తున్నారు. నీ Policy ఆమెద్వారానే చెయ్యి" అన్నాడు.

"క్షమించాలి. నే నింకా ఆవిషయం అనుకోడం లేదు. ఇప్పుడప్పుడే అవసరం లేదనుకొంటాను." అన్నాను.

"దానికేమిటి లెండి? అవసరమనుకొంటే అవసరం, లేకపోతే లేదు. ఇటువంటి మహత్తరకార్యానికి పూనుకోడానికి నేనే ప్రథమ-ఆంధ్రస్త్రీని. మనవాళ్లు తెగించి ఇటువంటివాటిల్లోకి దిగితేనేగాని మోక్షంలేదు. పైగా, ఆడవాళ్లు ఇటువంటి వాటికి ఉపక్రమించారంటే పనులుత్వరగా జరిగి లాభ ముంటుంది. Woman వచ్చిందంటే,-అందులో educated ది-తప్పకుండా ఎటువంటి మగవాడైనా మాట వినితీరుతాడు, చూడండి. For instance, నేను గట్టిగా ఆరునెలలు కాలేదు Businessచెయ్యడం మొదలెట్టి, అప్పుడే యాభైవేలు వేయించాను." అన్నది గుక్కలో.

"చాలాబాగుంది" అన్నా, ఇకేమీ అనలేక.

ఇంతట్లోకాఫీముగించి ముగ్గురం లేచాం. మేటూరు ఆవిడ్ని అంటిపెట్టుకొని సన్నగా బయటకు జారడంచేత, నెత్తిమీద పడ్డ బిల్లుని నివృత్తిజేసి నేనూ వెలపలికి వెళ్లాను. నన్నుచూసి ఆవిడె "మారైలు టైముఅయింది. బందరు వెళ్తున్నాను. అయిదారురోజుల్లో గుంటూరు వచ్చి meet అవుతాను." అని శెలవుపుచ్చుకొని హడావడిగా నడిచి వెళ్లిపోయింది. వెనక్కి తిరిగేతిరగడంతోనే పిరుదులదాకా వ్రేలాడుతున్న అయిదుపాయల జడ, అందులో రాత్రి మంచులో చెడిపోకుండా పెట్టిన మల్లెచెండ్ల దొంతర, గాలికి ఎగురుతున్న రెండు అంగుళాల వెడల్పు జరీచొకలేటు చీరకొంగు—చిత్రంగా స్ఫురించినై కంటికి. "మిస్ కావేరి, Brother, Inter తప్పింది. ఏంచెయ్యడానికి తోచక Insurance agency take up చేసింది. సరదా girl. ఈవిడె sister గౌతమి గుంటూరులో Ladies' school కి Headmistress" అన్నాడు మేటూరు.

"పోనిస్తూ, యీగొడవంతా నా కెందుకు రా" అని అతన్ని వెనక్కు త్రిప్పి, Waiting room లో సామాను పట్టించుకొనిపోయి గుంటూరురైలులో పెట్టించాను. ఇంతట్లో మేటూరు నన్ను రెండడుగులు అవతలగా తీసికెళ్లి "Brother, five rupees వుంటే ఇయ్యి. అవసరంగా కావాలి. మళ్లీ నాకు Cheque రాగానే (ఎప్పుడొస్తుందో దేవుడి కెఱుక!) ఇచ్చేస్తాను." అంటూ దీనంగా అడిగి, బలవంతాన పుచ్చుకొని "Brother, మాలోకల్లా కాస్త నువ్వే solvent కవివి" అంటూ Compliment ఇచ్చాడు. తరువాత నన్ను, రైలుని సాగనంపి మేటూరు నిష్క్రమించాడు.

౨

గుంటూరుకు జేరుకుని వారం అయింది. మానాన్నగారు అగ్రహారంలో పెద్దమేడ అద్దెకు పుచ్చుకొని వుంటున్నారు. సాయంకాలంపూట బయల్దేరి వూరు కొంచెంకొంచెంగా చూసివస్తున్నాను.

ఒకప్పుడు బంట్రోతు నెవర్నైనా వెంట తీసికెళ్లేవాణ్ణి. లేకపోతే ఎరుగున్నవాళ్లెవరన్నా కనబడితే వాళ్లతో వెళ్లేవాణ్ణి.

ఒకనాడు బందరునుంచి మిత్రుడు-శాస్త్రి వుత్తరం వ్రాశాడు, గుంటూరు వాళ్లవాళ్లని చూడడానికి వస్తున్నాననీ, బహుశః ఒక వారం మకాంచేస్తాననీ. సరే కొంత కాలక్షేపం అవుతుందిగదా అని సంతోషించాను.

బుధవారం మధ్యాహ్నం రైలులో శాస్త్రి వచ్చాడు. వాళ్ల వాళ్లని చూసుకొని సాయంకాలం నాకోసం వచ్చాడు. ఆపూట ఎక్కడకూ బయటకు పోకుండా, మేడమీద వరాండాలో గాలికి గూర్చుని బాతాఖానీ వేశాం. అనేకవిషయాలు తర్కించాం. చివరకు వెళ్లేటప్పుడు శాస్త్రి ప్రాణం తీశాడు, 'ఈమధ్య వ్రాసినవి ఏమన్నా వుంటే చదివి వినిపించు' అని. కొంత బలవంతంమీద సరేనన్నా. మర్నాడు సాయంకాలం రింగురోడ్డుదగ్గర అయిదింటికి సుమారు కలుసుకుందాం అనుకొన్నాం.

* * * * *

గురువారం ప్రొద్దున రైలులో మానాన్నగారు పనుండి ఏదో వూరు వెళ్లారు. అంచుచేత ఆయనకారులో వూరంతా చాంద్రాయణం చేసి పదకొండింటికి ఇంటికి వచ్చాను. అప్పటికే ఎండ పొగలెత్తి పోతోంది. ఆపాటున భోంచేసి పడుకుంటే, మూడున్నరకు వంటవాడు కాఫీకోసం లేపేవరకూ మెలుకువ రాలేదు. ఆసమయానికే బంట్రోతు పైకొచ్చి "అయ్యా, ఎవరో ఆయన నల్లగా జుట్టు ఇరబోసుకొని వచ్చాడు. మిమ్మల్ని సూస్తాడంట" అన్నాడు. "ఎవర్రా, పేరు కనుక్కోలా ?" అనేసరికి "ఎవరో ఏటూరు అంట అయ్యా, ఏటూరు" అన్నాడు. "ఆయనట్రా, రమ్మను" అన్నాను. మరోనిమిషంలో మేటూరు పైకి వచ్చాడు. అతను, నేను ఫలహారం చేశాం సావకాశంగా. సందర్భానుసారంగా తను ఆవూళ్లో అద్దె వసూలుచెయ్యడానికి వచ్చాననీ, సాయంకాలమో రేపో వెళ్లిపోతాననీ చెలిబుచ్చాడు. "సరే, దానికేంలే. కానే వుండి అట్లా రింగురోడ్డు మీదికి షికారు వెడదాం. శాస్త్రి వస్తానన్నాడు." అన్నాను. "అట్లాగా, అయితే నే నిప్పుడే వెళ్లి, పనిచూసుకొని శాస్త్రిని కలుసుకొని అట్లా వస్తాను, అతనితోగూడా" అని నిజంగా పనివున్నవాడికి మల్లేనే తొందరగా వెళ్లిపోయినాడు.

అయిదుగంటలు దాటినతర్వాత వ్రాసిన కాగితాలు కొన్ని పుచ్చుకొని ఇంట్లోంచి బయలుదేరాను. రెండుమైళ్లదూరం నడిచి రింగురోడ్డుప్రాంతాలకు వచ్చాను. శాస్త్రి, మేటూరు ఎవ్వరూ కనబడలేదు. దూరాన ప్రశాంతంగా వున్న మఱ్ఱిచెట్టుక్రిందకు జేరి తిష్ఠవేశాను. ఎంతసేపున్నా ఎవ్వరూ రాలేదు. అప్పుడనుకున్నా, శాస్త్రి పూర్వపుగుణాలు ఇంకా మార్చుకోలేదుగదా అని. వస్తానని రాకపోవడం, చేస్తానని చెయ్యకపోవడం, ఇస్తానని ఇవ్వకపోవడం, చెప్తానని చెప్పకపోవడం—మొదలైన అవలక్షణాలు ఎన్నుండాలో అన్నీ వున్నాయి అతనిదగ్గర. కాబట్టి అతనంటే మిత్రుల్లో ఎవరికీ అంత నమ్మకం లేదు. బ్రహ్మ దిగివచ్చాడన్నా అతను గుణాలు మార్చుకోడు. ఏమన్నా అంటే "మొత్తానికి నాదగ్గర కవికి కావలసిన లక్షణాలన్నీ వున్నాయి" అంటాడు ఘనతగా.

ఎంతసేపున్నా రాలేదు శాస్త్రి. అతన్ని కలుసుకొని తీసుకొస్తానన్న మేటూరు కన్పళ్లేదు. 'ఏమిటి nuisance' అనుకుంటూండగా పెద్ద గాలిదుమారం బయల్దేరింది. అది చిత్రంగా వుంటుంది. పుట్టడం, పెరగడం అంటూ వుండదు దానికి; అంతా ఒక్కుమ్మడిన చెలరేగుతుంది. రేలికవన్నీ ఎక్కడివక్కడ ఎగిరిపోతున్నాయి. దుమ్ము మహావేగంతో కళ్లంతా, ఒళ్లంతా కొడ్తోంది. ఉన్నట్టుండి తటపటా వాన ప్రారంభించింది. నాకు కాలాడలేదు. చిక్కులోపడిపోయినాను. ఎంత దట్టమైన చెట్టుమాటున వున్నా తడవడం ప్రారంభించాను. చీకటిగూడా ఆవరించుకొస్తోంది. దిక్కేమిటి అనుకుంటూ పదిబారలు నడిచాను. గాలి, దుమారం, వాన అంతకంతకు ఎక్కువై నడవడంగూడా అసంభవం చేస్తున్నాయి. గుడ్డలన్నీ తడిసిపోయినై. ఒళ్లంతా బురద అయింది. త్రోవ కనపడ్డంలేదు. ఇల్లుయింకా రెండు మైళ్లుదూరముంది. కేవలం భగవంతుడుతప్ప ఇంకెవ్వరూ జ్ఞాపకం రాలేదు, ఆమహాఅవస్థలో. ఇంతలో ఎడంప్రక్కనున్న మేడఇంట్లోంచి ఎలెక్ట్రిక్కులైట్ల వెల్తురు మినుకుమంది. సరే, ఏమైతే అయింది అని తెగించి ఆవైపుకు వెళ్లి గేటుత్రోసుకొని వెళ్లి, వరాండాలో నిల్చున్నాను. వరండాలో లైటులేకపోయినా లోపల హాల్లో లైటు వరాండాలోకి కన్పిస్తోంది. అక్కడున్న బల్లలు, కుర్చీలు ఖాళీగానే వున్నాయి. "ఇదెవరిల్లు అయివుంటుంది? ఏమీ అనుకోరుగదా" అని తర్కించుకొంటుండగా, వరాండాలైటు వేసి, బల్లలు, కుర్చీలు వానజల్లుకు తడిసిపోకుండా లోపల జారవెయ్యడానికి ఒక బంట్రోతు వచ్చాడు. వాడు నన్ను చూస్తూనే "అయ్యో, బాబయ్యగారు, వానలో ఇక్కడ చిక్కడ్డారా? దయసెయ్యండి" అంటూ కుర్చీ దగ్గరికి లాగాడు. అప్రయత్నంగా జరిగిన మర్యాదకు ఆనందిస్తూ, పట్టిన అవస్థకు విచారపడ్తూ, శాస్త్రిని మనసారా తిడ్తూ వుండగా "తమెరు, సబుజడ్జీగారి అబ్బాయిగారుగాదొండీ. తమెద్ద నాకరు మాపెద్దోడేనండి" అన్నాడు వాడు. "ఓహో" అన్నాను తల వూపి. ఇంతట్లో "రాముడూ" అని లోపలినుంచి ఆడగొంతుక వినపడ్డంతోనే "అమ్మొగారు పిలుస్తున్నారు. వెళ్లొస్తాను. మీరొచ్చారనిగూడ చెప్తాను" అని, నే నింకా ఏమిటో ప్రశ్నిద్దామనుకొంటుండగానే వాడు లోపలికి పోయినాడు. వాడివెంటనే దృక్కులుకూడ బరపి చూశాను. సింహద్వారానికి కుడివైపున గదిపైన "మిస్ గౌతమిరావు. బి. ఏ., యల్. టి." అని బల్ల కట్టివున్నది. వెంటనే నాకు

బెజవాడప్లాటుఫారంమీద కలుసుకున్న మిస్ కావేరిరావు, ఆవిడే చెప్పిన కబుర్లూ జ్ఞప్తికివచ్చి "ఈవిడే ఆవిడే Sister అయే వుంటుంది. ఇటువంటి దురవస్థపట్టి ఇక్కడికే రావలిసివచ్చింది. ఆవిడిప్పుడు కవ బడుతుంది గూడా కాబోలు. Dirtyగా వున్నాను." అని చాలా ఖిన్నుడినై, 'పోనీ సన్నగా దాటిపోదామా' అనుకున్నా. కాని గాలివాన ఇది వరకుకంటె పదింతలు ఎక్కువై అల్లకల్లోలం చేస్తోంది. ఈభయంలో వుండగా "Hallo, Come in, రండి లోపలకు" అంటూ ఇందాకటి ఆడగొంతే వినబడ్డది. 'లాభం లేదు, రహస్యం బయటపడ్డది' అనుకొంటూండగా–తెల్లని సిల్కుచీరె కట్టుకుని వైలెటురంగు నిచోలిక

"...ఒకావిడ వరాండాలోకి వచ్చి..."

వేసుకొని తలంటిపోసుకుని ఆరబెట్టుకొన్న వెండ్రుకలు వీపంతా వూగిసలాడుతూ, చేతులో చంద్రహారం అవీ పుచ్చుకొని ఒకావిడే వరాండాలోకి వచ్చి "మీరా. మావూరి సబ్‌జడ్జీగారి Sonట గామా. రాముడు చెప్పాడు. మిమ్మల్నే కాబోలు, బెజవాడ స్టేషనులో Casualగా కలుసుకొన్నానని మా Sister కావేరి ఈమధ్య వుత్తరం వ్రాసింది. నాలుగైదురోజుల్లో రావాలి, బహుశః" అన్నది. నేను లేచినిల్చుని, చిన్నమస్కారం పారేసి,"అవును, నేను శివరావుని. సబ్‌జడ్జీగారి Son ని. మీ Sister ని కలుసుకొన్నాను." అన్నాను.

అంటూండగా ఆవిడే నాకు కొంచెందగ్గరగా వచ్చి, కన్ను నిగుడించి చూస్తూ "అయ్యో Clothes అన్నీ తడిసిపోయినై. లోపలకు రండి, change చేదురుగాని. ఇక్కడ గాలిగూడా ఎక్కువ." అని లోపలికి దారితీసింది. వద్దనడానికిగూడా వీల్లేని పరిస్థితిలో ఆవిడెను అనుసరించివెళ్లాను. "రాముడూ, ఇక్కడే వుండు. ఎవరన్నా వస్తారు" అని నౌకర్ని వాకిలిదగ్గరే నిలవేసి, హాల్లోంచి ప్రక్కగా వున్న మేడమెట్లెక్కింది. నేను కొంచెం అనుమానిస్తూన్నట్టు గమనించి "ఫరవాలేదు, రండి." అన్నది. సరేనని సమన్వయంచేసికొని ఆ మెట్లెక్కి పైకి వెళ్లాను. అక్కడ హాలంతా రంగురంగుల బల్బులతో వెలిగిపోతోంది. హాలు అరేంజిమెంటు, అలంకారంగూడా చాలా చిత్రంగా వున్నాయి. 'కూర్చోండి' అనేమాటవిని అక్కడ సోఫాలో ఆసీనుణ్ణి అయినాను. అప్పుడావిడే హాలుకు ఎడంవైపునున్న గదిలోకి, తెరతొలింగి వెళ్లి అయిదునిమిషాల్లో తిరిగివచ్చి, "అక్కడ clothes పెట్టాను, dress మార్చండి" అన్నది. "ఫరవాలేదు. పావుగంటలో వాన తగ్గిపోతుంది. వెడ్తాను" అన్నాను. ఆవిడె వూరుకోలేదు. "ఏమిటండీ, అంత మొహమాటం. ఫరవాలేదు. మా brother బట్టలు కొన్ని ఇక్కడ వున్నాయి. వర్టుగూడా మీకు సరిగ్గా సరిపోతుంది అనుకుంటాను. వేసుకోండి, ఫరవాలేదు. లేవండి" అని తొందరపెట్టేసింది. తప్పదనుకొని, తప్పటడుగులు వేసుకొంటూ గదిలోకి వెళ్లాను. కళ్లు గిర్రున తిరిగి పోయినై, మొదట్లో. ఆనిలువుటద్దాలు, ఆదోమతెరమంచాలు, ఆచిత్తరువులు, ఆఅలంకారాలు– ఒకటా! అంతా నవలల్లో వర్ణింపబడేతాలూకువాటి మోస్తరుంది. చెప్పద్దూ, నాకుమాత్రం గుండె గాబరావేసింది. అయినప్పటికీ ఆలస్యం చేస్తే బాగుండదనుకొని, త్వరగా దుస్తులు మార్చి బయటి కొచ్చాను. అప్పటి కావిడె సోఫాలో కూర్చుని సంచీజడ అల్లడం పూర్తిచేసి, పువ్వులు జారుగా పెట్టుకుంటోంది, చెయ్యి ఎత్తి. నన్ను చూసి "సరిగా fit అయినయ్యే! It is alright, రండి" అని నేనుగూడా ఆసోఫాలోనే కూర్చోవలెననే వుద్దేశంతోనో, ఏమిటో మరి, కొంచెంగా జరిగింది. ఆసూచన్ని గమనించనట్టుగానే నటించి కొంచెందూరంగా వున్న కుర్చీలో దిగబడ్డాను, కొట్టుకుంటున్న గుండెను తమాయించుకొంటూ.

"Hopeless వాన. Health affect చెయ్యదుగదా" అన్నది, పువ్వులు తురుముకోడం పూర్తిజేసి.

"Thanks, ఫరవాలేదు" అని గోడపై నున్న ఫోటోవంక చూచాను. "అది నేను, కావేరి కలిసి వెనుక తీయించుకొన్న ఫోటో." అని చెంగున లేచి వేలాడుతున్న ఫోటోని తీసి నామొహంలో పెడ్తూ "అదిగో, దాని చేతులో వీణెగూడా వున్నది. ఆరోజుల్లో చాలా బాగా వాయించేది. ఆరునెల్లనుంచీ Insurance workతో తంటాలు బడుతూ అన్నీ మఱచిపోయింది." అన్నది. అంత మొహంమీద దాకా వచ్చినదాన్ని గౌరవించకపోవడం భావ్యంకాదని ఫోటోని చేత్తో అందుకొని చూసీచూడనట్టు నటించి ఇచ్చేశాను. అందులో దృశ్యాన్నిమాత్రం జ్ఞప్తిపెట్టుకున్నా. కావేరి కుర్చీలో కూర్చుని వీణె

హాయించడానికి సిద్ధంగా వున్నది. గౌతమి కుర్చీచేతిమీద ఓరగా నిలబడి వున్నది.

ఆఫోటోను మేకుకు తగిలించి ప్రక్కనున్న Water-Colour painting బొమ్మ తీసుకొచ్చి "ఇది చూడండి" అన్నది.

"విశ్వామిత్రతపోభంగం" అని దాన్ని చేత్తో అందుకుని "ఎంత బాగుంది!" అన్నాను, అప్రయత్నంగా. అభ్రంకషములైన పర్వతశ్రేణి వెనుక. వివిధప్లావితమైన ఆకాశం పైన. రసభరితమైన దృశ్యం మధ్య. కళ్లు మరల్పకుండా చూస్తున్నాను.

"అది చాలా శ్రమపడి చిత్రించింది నేను. నా యావత్తు శక్తి సామర్థ్యాలు దాంట్లో పెట్టానంటే అతిశయోక్తి కాదు. చిత్రకళకు మూలాధారమైన రూపభేదప్రమాణ... మొదలైన షడంగాలు ఇందులో observe చేశాను."—అని ఆర్టుమీద ఉపన్యాసం ప్రారంభించింది.

"అయితే మీరు draw చేసిందేనా ఇది? Very good." అన్నాను.

"అవును నేను చేసిందే. మొన్న Madras exhibition లో గవర్నరు medal వచ్చింది దీనికి"—అని చిత్తరువుని తానొక్క మారు ఎగాదిగా చూసి గోడకు తగిలించి, తిరిగి సోఫాలోకి చేరుకుంది.

బాగుండదు, manners కి లోప మొస్తుందని "మీరు draw చేసినవి ఇంకా బొమ్మ లున్నాయా?" అన్నాను. "ఉన్నయండీ, నాలుగైదు; మిత్రులదగ్గర తిరుగుతున్నాయి. కొన్ని studio లో వున్నాయి, క్రింద; అన్నీ డజనుకన్న వుండవు. మీ రీమాటు సావకాశంగా వచ్చినప్పుడు చూడొచ్చులెండి. ఇప్పుడు చీకట్లో అంత బాగా కన్పడవు." అన్నది.

"చిత్రకళలో మన ఆడవారు ప్రసక్తి కలుగజేసికొని పని జేయడం ప్రశంసాపాత్రమే. అందులో ఇటువంటి బొమ్మలు గీయడం అద్భుతమే. మొన్న క్రిస్టమసులో లక్నో వెళ్లినపుడు అశిత్ హల్దారుఇంటికి వెళ్లి అతని Art-gallery చూశాను. నిజంగా కళ్లు తిరిగిపోయినై"అని సంభాషణకు సవ్యంగా అందుకున్నా.

"అవును, హల్దారు చాలా గట్టివాడు. అతని బొమ్మలు చాలా చూశాను." అని ఇంకేమేమో అనబోతూండగా గడియారం గాంభీర్యంగా తొమ్మిదిగంటలు మ్రోగించింది. అది విని "ప్రొద్దుపోయిందే ...పోనీ అభ్యంతరం లేకపోతే ఇక్కడ ఆతిథ్యం స్వీకరించండి. మీకు తెలుసో లేదో మేము non-brahmins ము" అన్నది.

"దానికేం ఫరవా లేదు. Thanks, వానగూడ వెలిసినట్టుంది. ఇంటిదగ్గర కనిపెట్టుకుంటారు. వెడ్తాను" అని లేచాను.

"ఉండండి, ఐతే. కారుని రమ్మంటాను." అని రాముణ్ని పిలిచి డ్రైవరుతో కారు సిద్ధంచేయమని చెప్పి, ప్రక్కగదిలోకి వెళ్లి అనవసరంగా వెలుగుతున్న లైటును ఆర్పేసింది.

ఇంతలో కారుహారను వినబడ్డది. ముందు అడుగువేశాను. గౌతమికూడా నడిచింది మెట్లవైపుకి. ఆక్షణంలోనే current తెగిపోయి లైట్లు ఆరిపోయినై; చిమ్మచీకటి. ఆగాధరాలో అడుగు సరిగా పడక నిలబడిపోయినాను. "ఉండండి. నేను దారి చూపిస్తాను. ఈఊరు దరిద్రం current ఇంతే" నంటూ మెట్లుఖడ్డీ అనుకొని నా బుజంమీద చెయ్యివేశింది. త్రుళ్లిపడి వెనక్కు తిరిగేసరికి "అయ్యో. మీరా" అంటూ చెయ్యి లాగేసింది. అలాగెయ్యడంలో నా స్థిమితం తగ్గి ఆవిడమీద వ్రాలి, క్రింద పడిపోతానేమోనని గట్టిగా పట్టుకున్నాను. ఈ pose లో వుండగా లైట్లు పునర్జీవులైనై. వెంటనే ఆమెను వొదిలేసి, క్షమాపణ సూచకంగా దణ్ణం పెట్టాను. "అదేమి పని అండీ! పొరబాటు. చీకట్లో కన్పడలేదు. ఎవరికైనా వస్తుంది ప్రమాదం" అని మెట్లు దిగింది. పిల్లిఅల్లే నేనూ దిగాను. వాకిట్లో వరాండాదాకా వచ్చి "తప్పకుండా తరుచు వస్తూండండి. కావేరి రాగానే కబురుజేస్తాను." అని షేక్హాండు ఇచ్చి డ్రైవరుతో మా యింటిదగ్గర నన్ను దిగబెట్టమని చెప్పింది. ఇంకోసారి చిరునవ్వుతో Goodnight అని కారులో ఎక్కాను. అక్కడినుంచి చూస్తే లైటు వెల్తుర్లో ఆవిడే తలుపుక్కున్నది. మనస్సు కుదుటబగచుకొని సాగిపోయినాను.

3

తెల్లవారి ఏడుగంటల రైలులో మా నాయనగారు వస్తారేమో అని కారు స్టేషనుకు వెళ్లి, రాలేదని తిరిగి వచ్చింది. అప్పుడే నేను నిద్రలేచి, మేడమైన వరాండాలో కుర్చీలో బద్ధకం తీర్చుకోడానికి కూర్చున్నాను. రాత్రి గాలిదుమారం, వాన— అన్నీ పోయి, ఆకాశం నిర్మలంగా ఉన్నది. 'స్వల్పకాలంలో ఎంత హడావిడి జరిగి, ఎంత చరిత్ర పెరిగింది' అని లోలోపల గతరాత్రి కథంతా మననం చేసుకొంటున్నా. రింగురోడ్డు, రంగుమేడ, గౌతమి, అలంకారాల గది—అన్నీ స్మృతిపథాన పరుగెత్తుతున్నాయి. జరిగినది శుభమా, అశుభమా యని అంచనా వేస్తున్నాను.

ఇంతలో క్రిందనుంచి నన్నెవరో పిలుస్తున్నట్టు వినబడ్డది. తొంగిచూచేసరికి శాస్త్రి, మేటూరు మెట్లెక్కి పైకి వస్తున్నారు. నాకు వొళ్లు మండిపోయింది. పిశాచాలల్లే తయారైనారు, తన్ని తగిలేద్దామా అనుకున్నా. అప్పటికే వాళ్లు 'Hallo' అని ఆపేక్షంతా వొలకపోసుకుంటూ, దర్జాగా రెండు కుర్చీలు లాక్కొని కూర్చున్నారు. కోపం మీదుమిక్కిలి అయిపోయిందేమో, నేను, మాట్లాడ

లేకపోయి అల్లాగే కూర్చున్నా. అంతలో వాళ్లు, ప్రక్కబల్లమీదున్న పత్రికల బొత్తి తీసి శల్యపరీక్ష ప్రారంభించారు. మేటూరు చేతులో బడ్డది—Hindu Illustrated Weekly. ఆపత్రికంటే అతనికి ప్రత్యేకంఅసూయ. అందుచేత చూస్తూనే తిట్లు మొదలుపెట్టాడు. శాస్త్రి గోచర్మధారి. అంటే, పైకి సాధువు, లోపల ఊబి. చస్తే అసలుమాట పెగలదు పైకి. అతను "భారతి" పుటలు తిరగవేస్తూ పంపించి అయిదునెలలైనా తన కథ అచ్చుపడలేదేమా యనికాబోలు యోచనచేస్తున్నాడు. అట్లా ఇద్దరూ వాళ్లవాళ్ల పనుల్లో మునిగి, నేను అక్కడ ఉన్నాననే మాటకూడా మరిచిపోయినారు. వాళ్లకెప్పుడూ అదే జాడ్యం. నాకు వెర్రికోప మెచ్చి లోపలి కెళ్లి గప్చుప్పుడు కాకుండా కాఫీ త్రాగేసి వచ్చాను. వాళ్లకు ఆపూట కాఫీ త్రాగుడు పొయ్యకుండా ఏడిపించాను గదా అనే సంతోషంలో నా కోపాన్ని విస్మరించాను.

నేను తిరిగి వచ్చేసరికి వాళ్లు నిరాశాహతులై "Brother, కాఫీ, గీఫీ, అంతా అయిందేమిటి?" అన్నారు గద్గదికతో. "అయింది" అన్నాను ఠీవిగా.

"సరే, అట్లా వెళ్లి మేముకూడా కాస్త గొంతులో పోసుకొస్తాం" అన్నారు, నే నేమన్నా ఆహ్వానిస్తానేమో అని. ఆవిషయంలో ఇదివరకే నిశ్చయించుకున్న నేను "సరే, అయితే, తిరిగియిల్లా వస్తారా, అట్లా వెడ్తారా?" అన్నా. వాళ్లనిస్పృహకు అంతు లేకపోయింది. నీళ్లు కారిపోయినారు. నేను వాళ్లవంకేనా చూడకుండా పేపరుచదవడం ప్రారంభించాను. అది చూచి వాళ్లు సహం లేచీలేవకుండా, "excuse చెయ్యాలోయ్. నిన్న సాయంకాలం కలుసుకుందామని బయలుదేరాం. కాని మధ్యత్రోవలో గాలీ వానా అడ్డం కొట్టినై. నానాఅవస్థా పడ్డాం" అన్నాడు శాస్త్రి. "నాకు పట్టిన అవస్థ పట్టలేదుగదా" అన్నా, పేపరుచదువుతూనే. "ఏమిటి జరిగిందేమిటి! పాపం! అనుకున్నాం. నువ్వు వెళ్లేవుంటావు, ఏదో అవస్థ పడివుంటావు, అని" అన్నాడు మేటూరు. "అదంతా ఓ పెద్ద గాథలే. ఎందుకు? తల్చుకుంటే నాకే గుండె ఝల్లుమంటుంది." అన్నా, సందేహాస్పదంగా.

అక్కడనుంచి వాళ్లు ప్రాణంతియ్యడం ప్రారంభించారు. తప్పించుకోడానికి మార్గం లేక, జరిగినదంతా చిత్రంగా వర్ణించాను.

"Lucky fellow వోయ్" అన్నారు, ఇద్దరూ అంతా విని. "మీ luck తగలేసినట్టుంది. Awkward గా వుందని నే ననుకొంటూంటే" అన్నాను.

"గౌతమి, కావేరి sisters ఓయ్. జనార్దనరావునాయడు అని డిప్యూటీకలెక్టరు వుండేవాడు చూశావ్, ఆయన daugters. వీళ్ల brother జయసూర్యనాయడు పట్నంలో Universal ఫిలింకంపెనీలో మేనేజరు. వీళ్లిద్దర్నీ screen మీదఎక్కించాలని అతని ఉద్దేశ్యం. గౌతమికి ఇటువంటి Publicity అంటే గిట్టదు. కావేరి Forward girl, చలాకిది. బహుశః వచ్చేనెల మద్రాసు వెళ్లి Screen విషయం చూస్తుంది అనుకుంటూను. ప్రస్తుతం InsuranceAgentగా వుంటోంది. నువ్వు మొన్న స్టేషనులో కలుసుకొన్నావుగా." అని మేటూరు గ్రుక్కతిప్పకన్నాడు.

"అవును. బిల్లుకూడా భరించాగా" అన్నాను నవ్వుతూ.

"ఊఁ. ఆవిడే. మొన్నేదో బందరులో అల్లరిపడ్డది అన్నారు, ఎవరో. నిజం తెలియదు." అన్నాడు, మేటూరు.

"అదిగూడానా" అని పేపరు మడచిపెట్టేశాను. ఇంట్లో పిలుస్తున్నారని బంట్రోతు కబురుతెచ్చాడు. అది గ్రహించి శాస్త్రి, మేటూరు "మళ్లీ కలుసుకుంటాంలే" అని నిష్క్రమించారు.

౪

మధ్యాహ్నం భోజనంచేసి పడుకోడానికి ప్రయత్నాలు చేస్తూండగా ఉత్తరాలు వచ్చినాయి, అయిదారు. కాశీస్నేహితు లెవరైనా వ్రాశారేమో అని గబగబ విప్పాను. మొదటిది ఒకానొక పత్రికా సంపాదకుని దగ్గరనుంచి, వ్యాసానికి. రెండోది, వి. పి. Intimation కార్డు. మూడోది మా బావదగ్గరనుంచి. నాలుగోది మా నాన్నగారిది, పొరబాటున నావాటిల్లోకి వచ్చింది. అయిదోది రంగుకవరు, విప్పాను. వెంటనే రెండుమూడు కనకాంబరంపూలగుత్తులు రాలినై. ఆశ్చర్యపోతూ లోపలి కాగితం లాగిచూచాను. పైన గౌతమిపేరు, పదవి, అడ్రెసు అచ్చుకొట్టి ఉన్నాయి. క్రింద ఆవిడే దస్కతుతో ఉత్తరం.—

"మొన్నరాత్రి వదలిపెట్టిపోయిన మీ చొక్కాజేబులో మీ పద్యాల కాగితాలు వున్నాయి. పంపించడంగాని, వచ్చి ఇవ్వడంగాని చేదామనుకొన్నా. కాని అవి చదివేసరికి నాకు ఇవ్వబుద్ధి కాలేదు. మీరే స్వయంగావస్తే వాటిని చదివి వినిపించి ఇంకోమారు, పట్టుకు వెళ్లవచ్చును. రేపు సాయంకాలం ఆరుగంటలకు టీకి రావలసింది. బహుశః మధ్యాహ్నంరైలులో కావేరికూడా రావచ్చు.

ఉత్తరం వ్రాసి ముగిస్తూండగా తోటలో ఎదురుగా కనకాంబరంపువ్వులు కనబడ్డై, నవ్వుతూ. కవులుగదా ఆనందిస్తారేమోనని మీకు పంపుతున్నాను. ఉంటాను. మీరు రేపుసాయంత్రం తప్పక వస్తారని నమ్ముతాను,—గౌతమిరావు."

ఉత్తరం చదివి, పడిపోయిన పువ్వులని బొత్తిగా పెట్టి, తిరిగి ఇంకోమారు ఉత్తరం చదివాను. ఒకవిధమైన అల్లకల్లోలం బయల్దేరింది మనస్సులో, ఇదంతా ఎందుకు చుట్టుకుంటోందా కుడకు అని. నేను

వెళ్లకుండా బంట్రోతును పంపి కాగితాలు తెప్పించేసుకుందామా అనుకున్నా. కాని అది అమర్యాదక్రిందకు తేల్తుందేమోనని సందేహించాను. ఇట్లు తర్జనభర్జనపడి పోనీ పోదామని నిశ్చయించుకొన్నాను.

సాయంకాలంగూడ మానాన్నగారు రాలేదు. అందుచేత సరిగా అయిదున్నరకు కారులో బయల్దేరి రింగురోడ్డుమీద మేడ ముందు ఆగాను. రాము డొచ్చి దణ్ణంపెట్టి కారుతలుపు తీశాడు. కారు తీసుకుపొమ్మని డ్రైవరుతో చెప్పి, తోటలోంచి లోపలికి వెళ్లాను. వరాండాలోకి చేరుకోగానే "Hallo, Come in, రండి" అంటూ గౌతమి వచ్చి షేక్‌హాండు ఇచ్చి, మేడపైన హాల్లోకి తీసుకు వెళ్లింది. సోఫాలో కూర్చోబోతూండగా ప్రక్కగదిలోంచి కావేరి వచ్చి "Hallo వచ్చారే" అంటూ తనొచ్చి సోఫాదగ్గరగా నిలబడ్డది. "మీ రెప్పు డొచ్చారు" అన్నాను.

"మధ్యాహ్నం 2'O clock train లో" అని "ఇప్పుడే వస్తా" నని తిరిగి గదిలోకి వెళ్లింది.

గౌతమి వెనకవైపుగా తిరిగి వంటవాడితో 'టీ' మాట చెప్తోంది.

ఏమీ తోచక నేను పైన గిర్రున తిరుగుతున్న fan వంక చూస్తున్నా.

ఇంతలో కావేరి తిరిగివచ్చింది. Toilet చేసుకొని, లేతనీలం రంగు జరీచీర కట్టుకుంది. చెవుల లోలాకులు గాలికి అల్లలాడుతున్నాయి.

అప్పుడే వంటవాడు tea tray పట్టుకొచ్చి మధ్య teapoy మీద పెట్టాడు. బల్ల నాకు అందుబాటులోనే వున్నది. అప్పచెల్లెళ్లిద్దరు దానిదగ్గరగా కుర్చీలు లాక్కొని కూర్చున్నారు.

గౌతమి కప్పుల్లో 'టీ' పోస్తోంది. కావేరి ప్లేట్లలో buns సరిగా సర్ది, "fall in" అన్నది.

నేను జరిగి ఒక ప్లేటు, ఒకకప్పు నావంతుగా ముట్టుకున్నాను. వాళ్లవి వాళ్లు తీసుకొన్నారు.

"అయితే ఆపద్యాలు మీవేకామూ" అన్నది గౌతమి.

"అవునండీ, నావే. ఆదినం జేబులో వుండిపోయినై." అన్నాను.

"అవును గౌతమీ, ఆయన రెండుమూడు పుస్తకాలుగూడా publish చేశారట." అన్నది. కావేరి అడ్డంవచ్చి.

నేను టీని స్వీకరిస్తున్నా, ఏమీ అనలేక.

అప్పుడే రాము డొచ్చి సూక్కలుతాలూకువా రెవరో వచ్చి కాచుకున్నారని గౌతమికి కబురు చెప్పాడు.

"సరే" అని వాణ్ణి పంపించి "కావేరీ, శివరావుగార్ని engage చేస్తూండు. Half-hourలో వస్తాను" అని ఛప్పున టీ ముగించి "ఇప్పుడే వస్తానండీ" అని నాతో నని మెట్లుదిగి వెళ్లింది. కావేరి గూడా 'టీ' పూర్తిచేసి "ఏమండీ news" అన్నది. ఓచెంపనుంచి నాకు గాబరా పుట్టుకొస్తోంది. "ఏమీ లేదు, particularగా" అని వూరొక్కన్నాను.

"కాసేపు గ్రామఫోను పెడదాం, రండి" అని గదిలోనికి దారితీసింది. హృదయం తటపటాయిస్తున్నా తప్పనిసరిగా నేనూ లోపలి కెళ్లాను.

ఒకదోమతెరమంచానికి పక్కగా నగిషీబల్లమీద గ్రామఫోనుంది. కావేరి మంచంమీదకూర్చుని ఫోనుకు కీయిచ్చి "I laughed until I could not laugh" అనే హాస్యాయుడు ఇంగ్లీషుప్లేటు పెట్టింది. ఆప్లేటంతా నవ్వే. దానితోపాటు తనుగూడా విరగపడి నవ్వడం ప్రారంభించింది. "చిన్నతనం" అనుకొన్నా మనస్సులో. అదేపనిగా నవ్వినవ్వి ఆయాసంతో పక్కమీద వాలిపోయింది. అంతలో ప్లేటు పూర్తియై రాచుకొపోతోంది. అది పాడైపోతుందేమో ననే భయంతో నేను ఛప్పున దాన్ని ఆపాను. అప్పటికి కావేరి కోలుకొని కూర్చుని "ఇంకే ప్లేటు పెట్టను" అని అడిగింది. "మీ యిష్టం" అని బల్లకు దగ్గరున్న కుర్చీని అలంకరించాను.

అప్పుడావిడె లేచి నిల్చుని రికార్డుల Albumలో నుంచి Foxtor రికార్డు తీసి పెట్టి, కీయిచ్చి, ముల్లు మార్చింది. అడ్వాన్సు రమ్యంగా వినబడ్డం మొదలుపెట్టింది. నాకే తన్మయత్వం వచ్చేటట్టుంది.

"అయితే మీకు డ్యాన్సు వచ్చా?" అన్నది.

సిగ్గుపడుతూ "లేదు" అన్నాను.

"నాకు వచ్చు, చిన్నప్పుడు Convent లో నేర్చుకున్నాను" అని ప్లేటును అనుకరిస్తూ నృత్తం ప్రారంభించింది. సలాకల్లే గిర్రున దానికి తగినట్టుగా నృత్తంచేస్తోంది. ఆగాలికి పైట ఎగురుతూ నాకుర్చీని తాకుతోంది. నాకు తాకకుండా జరిగి కూర్చున్నా. ఉన్నట్టే వుండి కావేరి శ్రమకు డస్సిపోయి నాకుర్చీపైకి ప్రాలింది. క్రింద పడిపోతుందేమోనని రెండు చేతుల్తో పట్టుకొని, నేను మెల్లగా లేచి ఆవిణ్ణి మంచంమీదకు జేర్చాను. ఆయాసంతో గుండె ఎగరవేస్తోంది. నుదురు, చెక్కిళ్లు, అంతా చమట. రుమాలుతో తుడిచి, గాలికోసం పైన Fan తిప్పాను. అప్పటికే చీకటి పడ్డది. వీధిలో లైట్లు వెలిగించారు. గదిలో లైటు వేద్దామా అనుకున్నా గాని వెల్తురు ఆవిడెకు బాధ కల్గిస్తుందేమోనని అనుమానించి వూరొక్కన్నా. గాలి తగలినా ఆవిడె ఆయాసపడ్తూనే వుంది. మూల బల్లమీద కూజాలో వున్న నీళ్లు కాసిని గ్లాసులో తెచ్చి త్రాగించ ప్రయత్నించా. ఒకగుటకమాత్రమే వేసి "ఇక వొద్దు" అని సంజ్ఞగా చెయ్యిత్రిప్పింది. ఇంకోమారు

ఘర్మబిందువులు తుడిచి అల్లాగే వొంగి నిలబడ్డాను. ఆవిడె సన్నగా కళ్లు తెరిచి "కూర్చోండి" అన్నది. అప్రయత్నంగా అనుసరించాను. అయిదునిమిషాలైంది. కాస్త యిటూ, అటూ కదిలి కావేరి తన చెయ్యి నాచేతిలో వేసింది. "శ్రమపడ్డారా, నాకోసం" అన్నది.

"శ్రమేమిటి? ఏం లేదు. కాసేపు Rest తీసుకోండి" అన్నా. చెయ్యి తీసేసి కళ్లు మూసుకొన్నది. తల్లో పెట్టుకున్న పువ్వుల చెండ్లు చెదిరి ప్రక్కగా పడ్డాయి. వాటిని ప్రోగుచేసి ఒకచోట పెట్టాను.

"లైటు వెయ్యనా" అన్నా.

"వద్దు. ఇట్లాగే బాగుంది" అన్నది.

ఊరుకున్నా. అప్పుడామె మెల్లగా లేచి కూర్చుంది. చెయ్యి సహాయం చెయ్యడానికి ధైర్యం చాలకపోయింది. ఆవిడె కూర్చోడం చూసి నేను లేవ ప్రయత్నించాను. నాచేతులు పట్టుకుని బలవంతాన కూర్చోపెట్టి హఠాత్తుగా రెండు చెంపలూ గట్టిగా ముద్దుపెట్టుకుంది. గడ్డిపోచల్లే ఎగిరి లేచిపోయి లైటువేశాను. తొలిగిన చీరను గభాలున సరిజేసుకొని మంచంక్రీనీడను నిలబడ్డది, కావేరి. ఇంకోమారు ఆవిడె వంకైనా చూడకుండా మెట్లుదిగబోయినాను. ఆవిడె చెంగున పరుగెత్తుకొచ్చి, మెట్ల railing మీదనుంచి నాచెవులో "మాఅక్కయ్యతో చెప్పద్దు" అని ఊది పరుగెత్తింది, పదిహేడేళ్ల యౌవనం తొణికించుకుంటూ. అప్రయత్నంగా పైకి చూసి "చిన్నతనం" అనుకొని దిగిపోయాను.

హాల్లో గౌతమి తన స్కూలుతాలూకువాళ్లతో వ్యవహారాలు మాట్లాడుతోంది. తరువాత కనపడతానని చెప్పాను, ఆవిడతో. తను రాకపోవడానికి క్షమించమని, తన డ్రైవరుకు నన్ను దింపిరమ్మని చెప్పింది. గుడ్‌బై చెప్పి, కారులో గృహోన్ముఖుణ్ణి అయినాను.

*   *   *   *

నేనూ యింటికి వెళ్లేసరికి మానాన్నగారు రైలునుంచి వచ్చారు. ఇద్దరం స్నానంజేసి భోజనానికి ఉపక్రమించాం. అప్పుడడిగారు ఆయన "అట్లావున్నా వేం?" అని. "ఏమీ లేదు, కొంచెం బద్ధకంగా వుం"దన్నాను.

౭

రెండుమూడు రోజులు జరిగినై. ఒకనాడు ప్రొద్దున ఎనిమిది గంటలకు నేను మేడమీదనుంచి దిగివచ్చి మానాన్నగారి ఆఫీసుగదిలోకి వెళ్లాను, పేపరు వచ్చిందేమో తెచ్చుకుందామని. ఇద్దరుముగ్గురు కోర్టు తాలూకువా రెవరో దూరాన కూర్చున్నారు. మామూలుస్థలంలో మానాన్నగారున్నారు. ప్రక్కకుర్చీలో గౌతమీరావు ఉన్నది. ఆమెను చూడ్డంతోనే నామనస్సు పరిపరివిధాల పోయి ఉబికిపోయింది. కాని అంత అవస్థకు కారణం లేదన్నట్టుగా ఆవిడె నన్ను చూడ్డంతోనే – "Hallo" అని పలుకరించింది. నేను కూడా 'Hallo' అని అక్కడ బల్లమీదున్న పేపరు తీసుకొన్నాను.

"మీయిద్దరికి యిదివరకు పరిచయమా యేం?" అన్నారు మానాయనగారు.

"అవును, మా sister ద్వారా" అని ఆవిడె అందుకొంది. వాళ్లేదో మాట్లాడుకుంటున్నారుకాబోలనుకొని నేను వెళ్లిపోయినాను.

తరువాత పదింటికి భోజనముందు అన్నారు మానాన్నగారు "వాళ్ల girls' school anniversary ట రేపు. నన్ను preside చెయ్యమని ప్రాణం తీసింది. ఒప్పుకొన్నాను." నేనేమీ అనక "అట్లాగా" అని వూరుకున్నా......

*   *   *   *

మర్నాడు సాయంత్రం నాలుగింటికి మానాయనగారు డ్రెస్ చేసుకుంటూ "నువ్వుగూడా రా నాతో. ఆవిడెగూడా తప్పకుండా తీసుకురమ్మని చెప్పింది" అన్నారు, నాతో. ఏమీ అనకుండా పైకి వెళ్లి ట్వీడ్‌సూటు వేసుకొని దర్జాగా దిగివచ్చాను. ఇద్దరం కారులో వాళ్ల స్కూలు జేరుకున్నాం. గేటుదగ్గరే మమ్మల్ని గౌతమి గౌరవించి లోపలికి తోడ్కొనిపోయింది. భవనమంతా అటువంటి సందర్భోచితంగా అలంకరింపబడ్డది. మీటింగు ఆరుబయట ఏర్పాటుచేశారు. అప్పటికే ఎందరో వచ్చారు. కోలాహలం, ఉత్సాహం చెలరేగి పోతున్నాయి. ఆసందడిలోనే గౌతమి మమ్మల్నిద్దరినీ స్కూలుచుట్టు, లోపల తిప్పి అంతాచూపించింది. ఆవిడె ఆధిపత్యంక్రింద స్కూలు సర్వతోముఖాభివృద్ధి పొందుతూన్నదని సూచనగా అందిచ్చింది.

సరిగా ఆరుగంటలకు ప్రార్థనతో కార్యక్రమం ప్రారంభమైంది. మానాన్నగారు కూర్చున్న ప్లాటుఫారానికి వెనగ్గా నాకు కుర్చీవేశారు. ప్రార్థన అయినతర్వాత గౌతమి స్కూలురిపోర్టు చదువుతోంది. అప్పుడు వెనకనుంచి వచ్చి ప్రక్కగా నిలబడ్డది, కావేరి. నేను పలుకరించలేదు. రెండు నిమిషాలైన తర్వాత ఆవిడే దగ్గరగా వచ్చి "లోపల పిల్లలకి వేషాలు వెయ్యడం హడావిడిలో వున్నా." అన్నది. చిరునవ్వు నవ్వి వూరుకొన్నాను. ఆవిడె వెళ్లిపోయింది.

గౌతమి చదవడం అయిపోయిన తర్వాత మానాన్నగారు పిల్లలకు ప్రైజులిచ్చి ఉపన్యాసం ప్రారంభించారు. అరగంట మాట్లాడి అన్ని విషయాలను ముచ్చటించడమే గాకుండా గౌతమి యొక్క శక్తిసామర్థ్యాలను, విద్యావినయాలను, ఉత్సాహాతిశయాలను గూర్చి నొక్కిచెప్పారు. ఆయన వుపన్యాసం ముగించారు.

ఇంకా రెండు నాటకరంగప్రదర్శనా లున్నాయి కార్యక్రమంలో. కాని ఆయన అర్జెంటుగా స్టేషనుకు కలెక్టరుగారిని సాగనంపడానికి వెళ్లాలిసివుండడంచేత గౌతమిదగ్గర, సభికులదగ్గర శెలవుతీసుకొని వెళ్లారు. వెళ్లిపోతూ "నువ్వు చివరదాకా వుండిరా" అని నాతో చెప్పారు.

ప్రదర్శనాల ప్రయత్నము, ప్రతిభ,హడావిడి—అంతా కావేరిదని స్పష్టంగా కనబడుతోంది ఆవిడవైఖరివల్ల. తెరలు లాగించడం, దింపించడం, సీనులు సర్దించడం, వేషాలు తయారుచెయ్యడం, పోర్షన్లు అందివ్వడం— మొదలుగాగల వెట్టిచాకిరీ అంతా ఆవిడదే. ఊపిరితిప్పుకోకుండా పనిజేసింది. ప్రదర్శనం బాగుందని అందరూ హర్షధ్వనులు చేశారు. మీటింగు ముగిసినతర్వాత ఎవరిత్రోవను వారు వెళ్లారు. నే నొక మూలగా నిలబడ్డాను. అక్కడికి గౌతమి చెల్లెల్ని వెంటబెట్టుకొచ్చి "నువ్వు వాళ్ని కారులో తీసికెళ్లి నారింటిదగ్గర దిగబెట్టి నువ్వుండిపోయి కారు తిరిగిసంపు. నే నొస్తాను. ఇప్పుడింకా పని వుంది" అన్నది. కావేరి నాముఖం చూచింది. నేను గౌతమివంక చూచాను. సరే నన్నభావంతో ఆవిడ వెళ్లింది. కావేరీ, నేనూ కారు ఎక్కాము, స్కూలుగేటు బయట కొచ్చి. "నెమ్మదిగా పోనీ" అన్నది ఆవిడ డ్రైవరుతో.

కలెక్టరుఆఫీసు పైనుంచి నడుస్తోంది కారు. మే మిద్దరం వెనుకసీట్లలోనే కూర్చున్నాము. అంతవరకు ఎవరమూ మాట్లాడ లేదు. మధ్యస్థంలో "నాటకాలు ఎట్లా వున్నాయి?" అన్నది.

"బాగానే వున్నాయి" అన్నాను.

"అవస్థంతా నాదే" నన్నది.

"అది కనపడుతూనే వున్నది" అన్నా.

"పోనీలెండి, ఆవిషయ మెందుకు. Insure చెయరా?" అన్నది, కొంచెం నాదగ్గరగా జరుగుతూ.

"అమాంతం నా మెడ తనచేతుల్లో పెనవేసి చుంబనం జేసింది."

"లేదు, అవసరంలేదు. ఎవరిపేర చెయ్యాను చెప్పండి?" అన్నాను కొంచెం దీనంగా.

"నన్ను పెళ్లిచేసికొని నాపేర చేయండి" అని అమాంతం నా మెడ తన చేతుల్తో పెనవేసి చుంబనంజేసింది. బలవంతంమీద వొదుల్చుకొని మూలగా జరిగాను.

"సబ్ జడ్జీగారింటికి పోనీనా?" అన్నాడు అంతలో డ్రైవరు.

"ఊc." అన్నా నేను. ఆవిడ కళ్లల్లో నీటిబిందువులు ముత్యాలల్లే ఎలిక్ట్రిక్కుదీపకాంతిలో మెరిసినై. కారు ఆంధ్రరత్నరోడ్డుమీంచి పోతోంది. లైట్లవెలుతురిని చెట్లు మాటుచేస్తున్నాయి.

"నన్ను చేసుకోరా" అని మళ్లీ మెడను పెనవేసికొంది. ఆవిడచేతుల్ని త్రోసివేస్తూ "అంతవరకే వస్తే మీ sister ని చేసుకొంటానుగాని, మిమ్మల్నిగాదు" అన్నాను.

ఆవిడ మూతిముడుచుకొన్నది. డ్రైవరు కారుని తొందరగా నడపడంచేత మాబంగళాదగ్గరకు వచ్చాము. నేను కారుదిగి "good night" అని ఆవిడజవాబుకి ఎదురుచూడకుండా తొందరగా లోపలికి వెళ్లిపోయినాను. కారు తిరిగివెళ్లుతున్నట్టు హారనుశబ్ద మైంది.

*　　*　　*　　*　　*　　*

రాత్రి గదిలో పడుకుంటే నిద్రపట్టింది కాదు. కిటికీలోంచి చంద్రుడు సరిగ్గా మొహంమీద పడ్తున్నాడు. దానికి తోడు గాలి లేదు. దానా దీనా వొళ్లు తాపమెత్తిపోయింది. తలగూడా అనేక ఆలోచనలతో తిరిగిపోతోంది. ఎంత ప్రయత్నించినా నిద్ర వొచ్చింది కాదు. ఆక్షణంలో ఛప్పున ఒక ఆలోచన తోచి, షర్టువేసుకొని, మెల్లగా దిగొచ్చి, వరండాలో సైకిలుతీసుకొని గేటులోంచి మెల్లగా రోడ్డుమీది కొచ్చాను. ఇంట్లో వాళ్ల కంటబడకుండా, సైకిలెక్కి సరాసరి రింగురోడ్డునుంచి పోయి రంగుమేడదగ్గర ఆగి, గేటుతోసుకొని లోపల ప్రవేశించాను. తలుపు లన్నీ వేసివున్నాయి. ఎడంవైపు కెళ్లి మేడపైకి చూశాను. గౌతమి లైటు ముందు ఏదో కాగితాలు చూసుకుంటోంది. "Hallo" అన్నాను, పైకి చూస్తూ. ఆవిడ హడిలిపోయి, నాగొంతుకు గుర్తుపట్టి, క్రిందకు చూస్తూ 'Hallo' అని గబగబ క్రిందకు దిగివచ్చి తలుపు తెరచింది. సైకిలు మెట్లకు పోటీపెట్టి పైకి ఎక్కాను. "ఇప్పుడు అర్ధరాత్రి వచ్చారు" అన్నది. "అవును, మాట్లాడవలసివచ్చాను" అన్నాను. నామాటల్లో నిశ్చయత్వం, ముఖంలో చంచలత కనిపెట్టి ఆవిడ నావెనుక తలుపు బిగించి పైకి నడిచింది. నేనూ అనుసరించాను. వరాండాలో బల్లదగ్గర చూస్తున్న కాగితాలుమడిచి పెట్టి, లైటు ఆర్పేసి, రెండుకుర్చీలు అవతలగా లాగింది. ఓదాంట్లో కూర్చున్నా. రెండోదాన్ని ఇంకాకొంచెం అవతలగా

లాక్కొని ఆవిడే కూర్చున్నది. తెల్లని జరీచీరె కట్టుకున్నది. వెన్నెట్లోనే వుండడంచేత పమిటె నిండా సర్దుకుంది. లోలాకులు గాలికి కదుల్తూ వెన్నెల్లో మెరుస్తున్నాయి. జారుగా అల్లిన జడ ముందుకు వ్రేలాడవేసింది. సాయంత్రం మీటింగుతాలూకు పూలదండలు నాలు గైదు అక్కడ ఈజీఛెయిర్ మీద ఉన్నాయి.

“ఎందుకు అర్ధరాత్రి ఒంటరిగా వచ్చారు?” అన్నది ఆ దుర్దాతో.

“సైకిలుమీద వచ్చాను, సరదాగా. పన్రెండే అయింది... మీరెందుకు ఇంకా మేలుకొన్నారు?”

“మీటింగు తాలూకు కాగితాలు, బిల్లులు, అవీ చూసు కొంటున్నాను.”

“కావేరి ఏం చేస్తోంది?”

“కావేరి లేదు. మిమ్మల్ని దింపి యింటికి వచ్చి, తొందరగా భోజనంచేసి, నాకోసం ఎదురుచూస్తూ నిలబడ్డది. నేను రాగానే “వూరు వెడ్తున్నాను అవసరంగా. రెండుమూడు దినాల్లో వస్తాను” అని వెళ్లింది ముఖవైఖరి చూస్తే చిత్రంగా కనబడ్డది. కాని నే నేమీ ప్రశ్నించలేదు. “మీతో నిర్భయంగా ఒకవిషయం మాట్లాడాడని కొచ్చాను” అన్నాను. గౌతమి కొంచెం అలజడిపడి “ఏమిటి చెప్పండి” అన్నది. కుర్చీ ఆవిడెకు దగ్గరగా లాక్కొని కావేరికి నాకు జరిగినదంతా తు, చ, తప్పకుండా చెప్పేశాను. “అంతదాకా వస్తే మీ sister ని చేసుకుంటానుగాని, మిమ్మల్ని గాను.” అనేది గూడా చెప్పేశాను

అంతావిని పులకరించిపోయి గౌతమి కుర్చీలోనుంచి నామీ దకు వ్రాలింది. నాచేతుల్లో అనుకున్న ఆవిడెముఖం చంద్రుడికి ప్రతి బింబమల్లే మెరుస్తోంది. అప్రయత్నంగా ముద్దుపెట్టుకున్నాను చెక్కి ళ్లను ఆమె చలించి నాముద్దుల్ని నాకు బాకీతీర్చి “అంతపనికి సాహ సిస్తారా” అన్నది. “తప్పకుండా” అని ఆమె చెయ్యిపట్టుకున్నాను. “నిజంగానా” అన్నది. “అవును” అంటూ లేచి కుర్చీమీదున్న దండ ఒకటి తీసి ఆమెమెళ్లో ఉంచాను. సంతోషంతో ఉప్పొం గుతూ తన మెడలో వున్న పగడాల హారం నామెడలో వేసింది.

నేను లేచి “వెళ్లివస్తాను. ఇంటిదగ్గర కనుక్కుంటారు” అని లేచాను. ఆవిడెగూడా కుర్చీలోంచి లేచి షేక్‌హేండు ఇచ్చి మరొక ముద్దుతో సాగనంపింది. సైకిలెక్కి వెళ్తూ అప్పుడప్పుడు వెనకకు తిరిగి మేడపైవరాండా వెన్నెట్లో మెరిసిపోతూన్న గౌతమిని చూస్తూ సాగిపోయినాను.

౬

‘కథకు కాళ్లు లేవు, ముంతకు చెవు ల్లేవు’ అన్నట్లు, కబురుకు కాయం లేకపోయినా ఊరంతా పాకిపోయింది. అంతా విరగబడి విచిత్రంగా చెప్పుకోడం ప్రారంభించారు. ‘సబ్‌జడ్జీగారే ఒప్పుకొని చేస్తున్నారట’—అని వెర్రిగా వ్యాపించిపోయింది. ఆదివారం సాయంకాలం బ్రహ్మసమాజంలో నాకు, గౌతమికి వివాహమని ఆవారమంతా ఊళ్లో ఊసు.

*   *   *   *

ఆదివారం సాయంత్రం బ్రహ్మసమాజమందిరం ఆవరణమంతా ఇసకవేస్తే రాలకుండా జనం. వెంకటరత్నంనాయుడుగారు పౌరోహిత్యం. ఎన్నిగుసగుసలో మాచెవుల్లోనే పడ్తున్నాయి. అన్ని దూషణభూషణవాక్యాలను సమానంగానే పాటించి పెళ్లిపీటలను అలంకరించాము—నేను—గౌతమి. పాతికేళ్ల వరుడు; ఇరవై ఏళ్లవధువు.

*   *   *   *

పీటలమీదనుంచి లేచి వచ్చిన స్నేహితులతోను, పెద్దలతోను సంభాషిస్తూ నిల్చున్నాము ఇద్దరం. మేటూరు,శాస్త్రి పెద్దపని వున్నట్టుగా అందర్నీ తోసికొని వచ్చి “ మాకు కిల్లీలు అందలేదు, brother. అన్నారు. ఆమాట విన్న నాప్రక్కనగుమాస్తా కరువుతీరేటట్టుగా పది కిలీలు వాళ్ల చేతుల్లో పెట్టాడు.

“...కుర్చీమీదున్న దండ ఒకటి ఆమె మెళ్లో ఉంచాను.”

అందరూ ఒక్కరొక్కరే నిష్క్రమిస్తున్నారు. గౌతమి, నేను మానాన్నగారికి నమస్కారం పెట్టడానికి వెడ్తున్నాము. అంతలో చెంబున జాఊవాటునైనా గ్రహింపకుండా జాణ కావేరి మాయిద్దరిమధ్యకే వచ్చి—"ఇప్పుడైనా నాద్వారా అక్కయ్యపేర Insure చేస్తావా, బావా" అన్నది, పకపకా నవ్వుతూ.

ఈవిపరీతబ్రాహ్మణ—బ్రాహ్మణేతరవివాహాన్ని గూర్చి ప్రజల మీటింగుల్లోనూ, పత్రికావ్యాసాల్లోనూ అద్భుతమైన గాలిదుమారం చెలరేగింది. గాలిదుమారంతో ప్రారంభమైన కథ గాలిదుమారంతోనే ముగియవద్దా—అనుకొన్నాం నేనూ, గౌతమీ ఒకనాడు రాత్రి. ఆసమయానికే వచ్చి "గాలిదుమారం ఎంతచేసింది, బావా!"—అని కిలకిలా నవ్వింది, కావేరి. స్వతంత్రంగా చెయ్యిపట్టుకు లాగి 'చాల్లే' అన్నా.

"అబ్బో! ధైర్యం!"—అని మాట విసిరివేసి పారిపోయింది పట్టుకుందామని చాచినచేతికి అందలేదు.

"ప్రొద్దుపోయింది" అన్నది గౌతమి. నేను లేచి గదిలోకి వెళ్లాను. బయటనుంచే స్విచ్ త్రిప్పి లోపలి లైటు ఆర్పివేసి తనూ లోపలకు వచ్చి, తలుపు గడియవేసింది.

(గాంధిమహాత్ముని స్వీయచరిత్రము)

ఆత్మకథ (రెండుభాగములు)

శతావధాని, వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు తెనిగించినది. ప్రకాశకులు: కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు

మేలయినకాగితము, ముచ్చటలుగూర్పు అచ్చు, చక్కనిబైండు. వెల భా. ౧ రు. ౦-౧౨-౦. భా. ౨ రు. ౧-౦-౦.

అనూల్యమైన ఈ గ్రంథభాగములు రెంటికి వెంటనే ఆర్డరులు పంపుడు.

శతకమంజరి

(భక్తి సంపుటము)

ఈపుస్తకంలో వృషాధిపశతకము, సర్వేశ్వరశతకము, దేవకీనందనశతకము, ఒంటిమిట్ట రఘువీరశతకము, నారాయణశతకము, శ్రీకాళహస్తీశ్వరశతకము, దాశరథిశతకము, రంగశాయిశతకము, రామతారకశతకము, రామచంద్రశతకము అనే పదిశతకాలు ఉన్నవి. ఒక్కొక్కశతకానికి దానిని విమర్శిస్తూ ప్రకాశకులు వ్రాసిన మంచిపీఠిక ఉంది. చాలా వ్రాతప్రతులలో సరిచూచి వాటిల్లోనుంచి తీసిన పాఠాంతరములున్నూ ఎక్కింపబడినవి.

సంపుటము ౧-కి ౧-౪-౦. విడి ప్రతి ౧-కి ౦-౪-౦.

విలాసము—ఆంధ్రగ్రంథమాల, 7, తంబుశెట్టివీధి, మద్రాసు.